

© Vijeće Evrope/Evropski sud za ljudska prava, 2012. Ovaj prevod je realiziran zahvaljujući pomoći Fonda povjerenja Vijeća Evrope (www.coe.int/humanrightstrustfund). On ne obavezuje Sud. Ako su vam potrebne dodatne informacije, pogledajte naznaku o autorskim pravima na kraju ovog dokumenta.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

Informativna bilješka o sudskoj praksi Suda br. 98

Juni 2007.

Folgerø i drugi protiv Norveške [Veliko vijeće] - 15472/02

Presuda od 29.6.2007. [Veliko vijeće]

Član 2 Protokola br. 1

Pravo na obrazovanje

Odbijanje zahtjeva za potpuno izuzeće sa nastave o kršćanstvu, religiji i filozofiji u državnim osnovnim školama: *povreda*

Član 9

Član 9, stav 1

Sloboda savjesti

Sloboda vjeroispovijesti

Sloboda misli

Odbijanje zahtjeva za potpuno izuzeće sa nastave o kršćanstvu, religiji i filozofiji u državnim osnovnim školama: *povreda*

Činjenice: U vrijeme događaja kojima se bavi predstavka, djeca podnositelja predstavke, inače članova Norveškog humanističkog udruženja, pohađala su osnovnu školu. Godine 1997. nastavni plan i program norveških osnovnih škola je promijenjen u pogledu dva konkretna predmeta – kršćanstvo i filozofija života – koji su zamijenjeni jednim predmetom, poznatijim kao KRL, koji je obuhvatio kršćanstvo, religiju i filozofiju zajedno. Ovaj predmet se bavio Biblijom i

kršćanstvom u vidu kulturne baštine i evanđelističko-luteranske vjere (zvanična državna vjera u Norveškoj, kojoj pripada 86% populacije); drugim kršćanskim vjerama; drugim svjetskim religijama i filozofijama; etikom i filozofijom. Po ranijem sistemu, roditelji su mogli tražiti da njihova djeca budu izuzeta sa časova o kršćanstvu. Prema Zakonu o obrazovanju 1998., međutim, učeniku se može odobriti izuzeće samo za dio nastave KRL-a za koje roditelji smatraju da, iz ugla njihove vlastite vjere ili životne filozofije, predstavlja prakticiranje druge vjere ili postupanje prema drugoj životnoj filozofiji. Podnositelji predstavke i drugi roditelji bezuspješno su zahtijevali da njihova djeca budu u cijelosti izuzeta sa časova KRL-a.

U maju 2006. Vijeće koje je razmatralo predmet ustupilo je nadležnost Velikom vijeću.

Pravo: Pritužba roditelja podnesena temeljem člana 9 Konvencije i člana 2 Protokola br. 1 nije ispitivana u kontekstu potonje odredbe, jer se konkretno odnosila na područje obrazovanja.

KRL je uveden sa namjerom da, kroz podučavanje o kršćanstvu, drugim religijama i filozofijama zajedno, osigura jedno otvoreno i inkluzivno školsko okruženje. Ova namjera je bila sasvim usklađena sa načelima pluralizma i objektivnosti utjelovljenim u članu 2 Protokola br. 1.

Relevantne odredbe Zakona o obrazovanju iz 1998. naglasak stavljaju na prenos znanja, ne samo o kršćanstvu već i o drugim svjetskim religijama i filozofijama. Svrha ovoga je izbjegavanje sektaštva i njegovanje interkulturalnog dijaloga i razumijevanja kroz okupljanje učenika unutar okvira jednog zajedničkog predmeta umjesto da se dozvoli njihovo razdvajanje u podgrupe koje će pratiti različite teme.

Činjenica da je dio o kršćanstvu predstavljao veći dio nastavnog plana i programa u odnosu na druge religije i filozofije ne može, sama po sebi, predstavljati povredu člana 2 Protokola br. 1. S obzirom na mjesto koje kršćanstvo zauzima u nacionalnoj historiji i tradiciji Norveške, ovo pitanje potpada pod opseg slobodne procjene države u smislu planiranja i utvrđivanja nastavnog plana i programa.

Međutim, jasno je da je u Zakonu o obrazovanju iz 1998. veća težina data kršćanstvu, naročito kroz oslanjanje na tzv. "kršćansku klauzulu", prema kojoj je zadatak osnovnog i srednjeg obrazovanja da, u dogovoru i u saradnji sa roditeljima, između ostalog, pomogne učenicima pri kršćanskom i moralnom odgoju. Razlika u naglasku se također ogleda i u jeziku korištenom u zakonu. Štaviše, oko polovine tematskih oblasti navedenih u nastavnom planu i programu odnose se isključivo na kršćanstvo, dok je ostatak tema podijeljen među ostalim religijama i filozofijama.

Kada se posmatra zajedno sa kršćanskom klauzulom, opis sadržaja i ciljeva KRL-a definiran u Zakonu o obrazovanju iz 1998. i drugih akata, koji čine sastavni dio zakonodavnog okvira, ukazuje da su razlike u podučavanju kršćanstva u odnosu na druge religije i filozofije ne samo kvantitativne već i kvalitativne. U svjetlu ovih razlika nije bilo jasno kako bi se naknadni cilj, koji podrazumijeva promoviranje razumijevanja, uvažavanja i sposobnosti održavanja dijaloga između ljudi različitih percepcija vjerovanja i uvjerenja, mogao pravilno ostvariti.

Sud je, potom, ispitivao da li je mogućnost, koja je data roditeljima da zahtijevaju djelomično izuzeće sa KRL nastave, bila dovoljna da se utvrđena neravnoteža svede na prihvatljiv nivo. U prvom redu, Sud je primijetio da je

praktično djelovanje aranžmana djelomičnog izuzeća prouzročilo mnoge probleme. Dakle, roditelji su trebali biti adekvatno informirani o pojedinostima planiranih lekcija da bi mogli identificirati i unaprijed obavijestiti školu o dijelovima nastave koji nisu u skladu sa njihovim uvjerenjima i vjerovanjima. Roditeljima mora da je bilo jako teško konstantno se informirati o sadržaju nastave koja se odvijala u učionici da bi bili u stanju izdvojiti sporne dijelove, posebno ako se ima u vidu da upravo opća kršćanska inklinacija KRL predmeta predstavlja problem.

Drugo, osim u slučajevima gdje se zahtjev za izuzeće tiče očiglednih vjerskih aktivnosti (za koje nije potrebno navoditi osnov), da bi dobili odobrenje za djelomično izuzeće roditelji uz svoje zahtjeve moraju navesti razuman osnov. Informacije o ličnim vjerskim i filozofskim uvjerenjima tiču se nekih od najintimnijih aspekata privatnog života. Iako roditelji nisu bili obavezni otkriti svoja uvjerenja i premda je školskim vlastima skrenuta pažnja da trebaju voditi računa o pravu roditelja na poštivanje privatnog života, postojao je rizik da bi se roditelji mogli osjećati primoranim da školskim vlastima otkriju intimne aspekte svojih vjerskih i filozofskih uvjerenja.

Treće, kada roditelji podnesu zahtjev za djelomično izuzeće, škole su dužne, u saradnji sa roditeljima, primjenjivati fleksibilan pristup, vodeći računa o vjerskoj ili filozofskoj pripadnosti roditelja i vrsti aktivnosti u pitanju. Dakle, kod niza aktivnosti kao što su, na primjer, molitve, pjevanje himni, crkvene službe i školske predstave, pasivno, posmatračko prisustvo može zamijeniti aktivno, učesničko prisustvo jer je osnovna ideja da se izuzeće odnosi na aktivnosti kao takve, a ne na saznanja koja se prenose putem tih aktivnosti. Međutim, po mišljenju Suda, ova razlika između aktivnosti i znanja osim što mora da je bila veoma komplicirana za provedbu u praksi, čini se da je i značajno umanjila učinkovitost prava na djelomično izuzeće kao takvo. Osim toga, na čisto praktičnoj razini, roditeljima bi moglo biti neugodno da traže od nastavnika da preuzmu dodatni teret provođenja diferencirane nastave.

Sud je, shodno tome, utvrdio da je sistem djelomičnog izuzeća mogao roditelje izložiti teškom teretu, koji za sobom nosi rizik nepotrebnog izlaganja privatnog života i da ih potencijalni konflikti, vjerovatno, odvrćaju od podnošenja takvih zahtjeva. U nekim slučajevima, naročito kada su u pitanju aktivnosti vjerskog karaktera, ideja diferencirane nastave bi u značajnoj mjeri mogla smanjiti opseg djelomičnog izuzeća. Teško da se ovo može smatrati konzistentnim sa pravom roditelja na poštivanje njihovih uvjerenja u smislu člana 2 Protokola br. 1, kao što se to tumači u svjetlu članova 8 i 9 Konvencije. Štaviše, Sud nije uvjeren da mogućnost koja je data roditeljima - a na koju se Vlada poziva - da svoju djecu obrazuju u privatnim školama može državu osloboditi obaveze da osigura pluralizam u državnim školama, koje su otvorene za sve.

U tom kontekstu, uprkos mnogim pohvalnim zakonodavnim namjerama koje su se željele ostvariti kroz uvođenje KRL-a u redovno osnovno i niže razrede srednjeg obrazovanja, ne može se reći da je odgovorna država dovoljno vodila računa o tome da se informacije i znanja iz nastavnog plana i programa prenesu na objektiv, kritički i pluralistički način u smislu člana 2 Protokola br. 1.

Zaključak: povreda (devet glasova za i osam glasova protiv).

Član 41 – Utvrđivanje povrede, samo po sebi, predstavlja dovoljno pravično zadovoljenje nematerijalne štete koju su pretrpjeli podnosioci predstavke.

Za više detalja, vidi Priopćenje za medije br. 464.

© **Vijeće Evrope/Evropski sud za ljudska prava, 2012.**

Službeni jezici Evropskog suda za ljudska prava su engleski i francuski. Ovaj prevod je realiziran zahvaljujući pomoći Fonda povjerenja Vijeća Evrope (www.coe.int/humanrightstrustfund). On ne obavezuje Sud, niti Sud preuzima bilo kakvu odgovornost za njegov kvalitet. On može biti preuzet sa baze podataka sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava, HUDOC, (<http://hudoc.echr.coe.int>) ili bilo koje druge baze podataka kojoj ga je Sud proslijedio. On može biti reproduciran u nekomercijalne svrhe pod uslovom da puni naziv predmeta bude citiran, zajedno sa navedenom naznakom o autorskim pravima i pozivanjem na Fond povjerenja za ljudska prava. Poziva se bilo koja osoba koja želi da se služi ovim prevodom, u potpunosti ili djelomično, u komercijalne svrhe da kontaktira publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012.

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou toute autre base de donnée à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante: publishing@echr.coe.int.

© Vijeće Evrope /Evropski sud za ljudska prava
Ovaj sažetak Registrara nije obavezujući za Sud.

Kliknite ovdje za [Informativne bilješke o sudskoj praksi](#)